

Resim Çalışmalarında Yaratıcılığın Değerlendirilmesine Yönelik Bir Analitik Rubrik Çalışması*

Şenay Baş¹ & Ata Yakup Kaptan²

Özet: Araştırmada, yükseköğretim düzeyinde okuyan sanat öğrencilerinin sanatsal yaratım süreçleri sonunda ortaya çıkardıkları iki boyutlu resim çalışmalarının ve çeşitli düzeylerde düzenlenen resim yarışmaları ya da seçmelerinde eserlerin yaratıcılık boyutunda değerlendirilmesinde kullanılabilecek “Yaratıcı Resim Rubriği” nin (analitik dereceli puanlama anahtarı) geliştirilmesi ve geçerlilik güvenirlik çalışmalarının yapılması amaçlanmıştır. Bu araştırmanın, görsel sanat türü resim çalışmalarının yaratıcılık açısından değerlendirmeye yönelik uygulamalara katkıda bulunacağı ve alan çalışmalarına yön vereceği umulmaktadır. Araştırma için görsel sanatlar alanında ürün değerlendirmeye yönelik hazırlanan ölçme araçları doküman inceleme yöntemine göre karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve sunulmuştur. Araştırmacı tarafından özel olarak geliştirilen, yaratıcı resim rubriğinin güvenirliğine yönelik yürütülen uygulamadan elde edilen verilerin SPSS 18 programında analizleri yapılmıştır. Rubriğin geçerlilik çalışması için yapılan ilk uygulama sonunda öğrencilerle odak grup görüşmesi yapılmıştır. Görüşmelerden elde edilen nitel veriler yapılan içerik analizi sonucunda rubrikle ilgili öğrenci görüşleri şeklinde sunulmuştur. Çalışma grubunu, 2016-2017 eğitim öğretim yılında bir devlet üniversitesinin, eğitim fakültesi güzel sanatlar eğitimi bölümünün resim-iş öğretmenliği programının son sınıfında okuyan 12 ve üçüncü sınıfında okuyan 10 öğrencisi oluşturmaktadır. Sonuç olarak bu çalışmada geliştirilen yaratıcı resim rubriği, yükseköğretimde sanat eğitimi alan öğrencilerinin okul içi resim çalışmalarının özellikle yaratıcılık anlamında ölçme ve değerlendirilmelerinde kullanılabilir bir rubriktir.

Anahtar Kelimeler: Görsel Sanatlar, resim, yaratıcılık, rubrik/ dereceli puanlama anahtarı.

DOI: 10.29329/mjer.2018.172.4

An Analytical Rubric Study Regarding the Assessment of Creativity in Paintings

Abstract: The present research aims to develop “Creative Painting Rubric (analytical graded scoring key)” to assess the creativity dimension of two-dimensional paintings the higher education art students produce in the end of artistic creation process and of the pieces in painting contests and auditions at various levels, and to check its validity and reliability. It is expected from the research to contribute to the practices related to the assessment of creativity for paintings among visual art products, and to lead the field studies. The measuring tools prepared for product assessment in visual arts were examined and presented comparatively according to document analysis method. The data obtained from the reliability check of creative painting rubric developed specially by the

* Bu çalışmada bahsi geçen rubrik, birinci yazarın “Sanatsal Yaratım Sürecinde Scamper Tekniğinin Kullanılması” başlıklı yayınlanmamış doktora tez çalışmasının veri toplama araçlarından biri olarak kullanılmıştır.

¹ Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Rize, Türkiye

İrtibat Yazarı: senay.bas@erdogan.edu.tr

² Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Samsun, Türkiye

researcher was analyzed by SPSS18 Program. The focus group interview was done with the students after the first validity check of rubric. The qualitative data derived from the interviews were presented as the students' opinion about rubric after the content analysis was done. The study group is comprised of 12 final year and 10 third-year students from the Art Teaching Program in the Department of Fine Arts Education within the Faculty of Education from a state university in the academic year of 2016-2017. In conclusion, the creative painting rubric developed within the present study can be used to assess and evaluate the in-class paintings of higher education art students, especially in terms of creativity.

Keywords: Visual arts, painting, creativity, analytical graded scoring key

GİRİŞ

Görsel Sanatlarda Yaratıcılık

İnsanoğlu hayallerini, hislerini, iç coşkusunu, imgelerle, sembolik elemanlarla görselleştirerek sanatsal yaratıcılığını açığa çıkarır. İnsanın sanatsal yaratıcılığını diğer yaratıcılık alanlarından ayıran fark estetik kavramıdır. Kavramı daha çok sanat alanındaki biçimi ile ele alan Read için yaratıcılık, “önceden biçimi ve hiçbir yüzü olmayan bir şeye varlık kazandırmaktır. Ona göre yaratma yoktan var etmek olabileceği gibi, daha çok, var olan malzemenin yeni biçimde kullanımı ve yeni baştan uyarlanmasıdır” (aktaran San, 2004, s.14).

Yaratıcılık sanat alanında için her zaman önemli olmuştur. Pavlou (2013)'a göre görsel sanatlarda bir ürün ortaya koymak, bireyin yaratıcılık becerilerinin gözlemlenebileceği önemli bir alandır. Dewey'in (1920, akt; Kırışoğlu, 2005) belirttiğine göre de, yaratıcılık bireyin çevresiyle doğrudan kazandığı deneyimleri görsel anlamda bir sanat biçimine dönüştürdüğünde gelişmektedir. Sanatsal yaratıcılık, sağ beyin düşünce sistemine, düş gücüne gereksinimi olduğu kadar bilimsel araştırmaların koşulu olan sol beyinin çözümsel, planlı, mantıklı ve benzeri düşünce sistemlerini de ihtiyaç duymaktadır. Aynı şekilde bilimsel araştırmalarda beyin iki yarım küresinin etkileşimine ihtiyaç vardır. İkisi aradaki fark sanatsal yaratıcılıkta öznel gerçekçiliğin nesnel bir yansımasıdır. Bilimsel yaratıcılık ise öznel gerçekliğin kendisidir. Sanatsal eser algılanmak üzere yaratılmış bir form, bir mecazdır. Öğrencilerin salt duyuşsal-sezgisel yöntemle güçlü bir yaratıcı olmasını beklemenin hayalcilikten öteye geçemeyeceğini savunan şahiner (2002, s.83), “sadece sezgisel yöntemle yola çıkılan bir şeyin belirli bir heyecanın yansımasından ibaret” olacağını belirtmiştir. “Sanatı anlamlandırmada her ne kadar yorum bilimden faydalanılsa da hem sanatçı hem sanat yapıtı hem de alımlayıcı ortak etkileşim içinde sanatsal yaratıcılık ve sanatı anlamlandırma sürecinde aktiftir” (Düz, 2017, s.11).

Yaratıcılık görsel sanat eğitiminin sadece işlevi değil amacı hatta varoluş sebebidir. Hem kişisel hem de toplumsal olarak önemli bir gereksinim olan yaratıcılık eğitimi sanat eğitiminin özgür ve deneysel ortamında çocuklara ve gençlere içten üretim ve araştırma olanağı sunar. Sanatsal yaratıcılık, çözülmesi gereken problemi bir görsel sanat eseri için rengi, çizgisi, dokusu vb. sanat elemanlarını sanat ilkeleri doğrultusunda üst seviyede bir araya getirerek oluşturduğu yeni bütünlükle çözüme kavuşturmuş ve görsel açıdan yaratıcılığı gerçekleştirmiş olur. Sanatsal yaratmada duyu yoluyla elde edilen duyuların zihinsel süreçlerle yoğurularak dışa vurulmasıyla ürünün yani sanat eserinin hayata geçirilmesi sağlanmış olur (Yolcu, 2009). Conrad, sanatta yaratıcılığı şu şekilde tanımlamıştır: “Kavram, duygu ve imgelemi içine alan bir yaratıcı arama, araştırma ve bulma sürecinin, algıdan doğmuş duyum ve duygularla çağrışım, etkili bir mecazın doğuş sürecine başlangıç olmasıdır” (aktaran Akgün, 2002, s.15).

Kişiyi, özgünlük, akıcılık ve esneklik boyutlarıyla katkı sağlayan yaratıcılık ve yaratıcı düşünme becerilerinin geliştirilmesi-görsel sanatlar eğitimi alanı içinde sanatsal yaratımı da çevreleyen-edinilmesi zorunlu bir niteliktir. Nitekim sanat eğitimi alanına ait literatürde, yaratıcı düşünmeyi geliştiren öğretim yöntemlerinin konu edildiği ve sanat eğitimcilerinin yaratıcılık değerlendirmelerine yer verildiği çalışmalar görülmektedir (Dikici ve Gürol 2003; Dilmaç, 2010; Haykır, 2010.) Görsel sanatsal yaratım sürecinde ürün inceleme yönteminde en önemli sorun ise ölçme ve değerlendirmedir.

Görsel Sanatlarda Ölçme ve Değerlendirme

Değerlendirme, her sanat programının önemli bir parçasıdır. Ölçümlere dayanarak programın işlerliğini izlemek, öğrencinin ne öğrendiği konusunda bilgilenmek, tanımak, tanımlamak ve öğrenciler hakkında daha sağlıklı kararlara ulaşmak için iyi bir değerlendirme süreci gerekir (Mamur, 2010, s.183) Görsel sanatsal uygulamalarda öğrencilerin yapmış oldukları sanatsal çalışmalar sanatsal bilgi ve becerilerinin düzeyini yansıtan en önemli göstergedir. “Şurası bir gerçek ki, bilimin objektif, sanatın ise sübjektif özelliği ve bu bağlamda görsel sanatlar eğitimi uygulamalarının, tüm diğer alanlardan farklı bir yapıya sahip oluşu, ölçme değerlendirme konusunda da bir takım güçlükleri beraberinde getirir” (Yılmaz ve İnceağaç, 2017, s.4). Uygulamada görülen sanatsallık, bir başka deyişle anlatımsal ve yaratıcı öğeler, değerlendirme kapsamı içinde düşünüldüğünde sonuç olarak öznellik artmaktadır. Bu durumda değerlendirme de güçleşmektedir. Diğer taraftan 19. yüzyılda resim derslerinde teknik beceri ile ilgili kesin kuralların öğretildiği ve fotoğrafik benzetmenin tek ölçüt olduğu yıllarda değerlendirme daha kolaydı (Kırıçoğlu, 2005, s.203). Sanatın değerlendirilmesindeki bu sorun farklı değerlendirme yaklaşımlarını doğurmuştur. Örneğin; Victor Lowenfeld, çocuklarda sanatsal değerlendirmeyi, kişisel yaratıcı deneyimler ve psikolojik gelişimi ile şekillenen sanatsal gelişiminin bir göstergesi olarak görür. Lowenfeld'den etkilenen birçok sanat eğitimcisi, sanatın kişisel olduğunu, öğrenci çalışmalarının objektif olarak ölçülemeyeceğini, ölçülmemesi gerektiğini

savunurlar (Henry, 1992'den aktaran Artut, 2009, s.323). Özsoy (2007, s. 158) bu durumla ilgili olarak “öğrencilerde yaratıcılığı önleyen önemli etmenlerden ikisi yaptıkları sanatsal çalışmalara not ile değer biçilmesi ve yaşlılarıyla kıyaslanmalarıdır” görüşündedir.

Kırıoğlu'na (2005, s.205) göre; “sanat, okul sistemleriyle bağdaşsa da bağdaşmasa da bu kurumlar içinde yer aldığı sürece not ile değerlendirme kaçınılmazdır. Ayrıca bu derste derecelendirmeden kaçınmak derse yaklaşımlardaki olumsuz tutumu da artıracaktır.” Okullarda sanatın bir disiplin olarak yer alması ve ölçme değerlendirilmesinin yapılmasında amaç; çocuğun doğuştan getirdiklerinin açığa çıkarılması ve geliştirilmesi yönünde öğretimin onlara kazandırdıklarının ölçülmesidir. Bu doğrultuda okullarda gerçekleşen sanatsal yaratım süreci ve sonucunda ortaya çıkan ürün üzerinden öğrencilerin bilgi, beceri ve performansları çeşitli ölçme araçlarıyla ve bu kapsamda hazırlanan farklı kriterlerle, ölçme ve değerlendirmeye tabi tutulmaktadır. Eğitim süreci içerisinde ölçme ve değerlendirmenin ne derece gerekli olduğu ve sağlam temellere oturması gerektiği bilinse de, sanat eğitiminin diğer alanlara kıyasla daha karmaşık yapısından dolayı, bu alanda ölçme ve değerlendirme son derece subjektif ölçümlenmelerle yapılmaktadır(Tuna, 2011, s.253). Çünkü görsel sanatlar dersindeki eğitim-öğretim etkinlikleri, yaratıcılık, beceri, tutumlar, ilgiler ve öğrenme şekilleri gibi duyuşsal ve devinimsel özellikleri de içermektedir (MEB, 2007, s.17). “Sanatın öznel yapısı sanat eğitiminde sayısallaştırmayı, yani ölçme ve değerlendirmeyi güçleştirmektedir” (Mamur, 2010, s.176)

“Sanat eğitiminde çalışma alanları içinde en zor değerlendirilen, uygulamalı çalışmalarda üründür. Öğrenciden duygu, düşünüyü ve imgelerini sanatsal niteliği olan bir forma dönüştürmesi istendiğinde, sonucun değerlendirilmesi de beklenir” (Kırıoğlu, 2005, s.207). Ürün için yapılan değerlendirme sonuç odaklı gibi düşünülse de aslında sürecin önemli bir parçasıdır. Ürün tek başına birden ortaya çıkmamaktadır. Aslında sürecin bir göstergesidir. Öğrenciler eğitimleri süresince ortaya çıkardıkları ürünlerini portfolyolarında (ürün dosyası) bir araya getirdiğinde sürecin bir haritasını çizmektedirler. Bu harita öğrencilerin süreçte kazandıkları gelişimi ortaya koymaktadır. Sanatsal ürünün ölçme ve değerlendirmesinde bu gelişimin odak alınması gerekmektedir. Ürünü süreçten ayrı düşünerek tek başına değerlendirmeye çalışmak, onu ortaya çıkaran kişinin çabası ve zaman içinde gösterdiği gelişimi göz ardı edilerek haksız değerlendirilmesine dönüşmektedir. Ancak yarışmalarda ya da amaçlı belli sürecin önemli olmadığı seçmelerde ürün tek başına değerlendirilmektedir. Öğrenci çalışmaları olarak ürün ise, okullarda amaçlanan bir takım özel kazanımların ve planlı bir sürecin sonuçlarıdır. Ürün değerlendirmedeki diğer bir problem değerlendirmeyi yapan kişinin sanatsal beğenilerini sürece dâhil etmesidir. Bu durum, sanatsal başarının ürün üzerinden öznel kararlarla belirlenmesinden kaynaklanmaktadır. Sanatı temel bilimi estetik duygu ve duyumları sorgulamaktadır. Kırıoğlu (2009)'a göre görsel sanatlarda, estetik anlamda görme, algılama, düşünme, anımsama, düşlem, tasarlama, uygulama ve ürün olarak gelişen süreci iki temel öğrenme davranışı olarak

belirlemiştir. Bunlardan ilki estetik algı, ikincisi ise uygulama ve üründür. Estetik algının, düşünsel ve duyuşsal (sezgisel ve özdeşleyim) boyutları vardır. Düşünsel boyutu, öğretilen ve öğrenilebilen; duyuşsal boyutu ise nitelikseldir. Bu nedenlerden ötürü ürünlerin ölçme değerlendirilmesinde geçerlilik ve güvenilirlik sorunları açığa çıkmaktadır. Rubrikler bir ölçme aracı olarak özellikle de sanatsal çalışmaların değerlendirilmesinde ortaya çıkan bu tarz sorunlara karşı geliştirilmiş kurtarıcılardır.

Öğrencilerin bilgileri hatırlayıp hatırlamadıklarını, kavramları tanıyıp tanımadıklarını ölçmek için kullanılan standart ölçekler; genellikle bilgi ve kavramları test etmeye yöneliktir. Yapısı itibariyle bu testlerin çok azı görsel sanatlardaki başarıyı ölçmek amacıyla kullanılmaktadır ve çoğu sanat eğitimindeki uygulamalar için uygun görülmemektedir (Dorn Dorn, Madeja, ve Sabol, 2004 aktaran Mamur, 2010, s. 181). Öğrenme ve değerlendirmenin iç içe geçtiği alternatif ölçme ve değerlendirme teknikleri ise yalnızca öğrencilere not vermek değil, öğrencilerin ilerleme aşamalarını ve tamamlamaları gereken eksiklikleri gösteren ya da görmelerini sağlayacak bir süreç söz konusudur. Bu tür değerlendirme teknikleri sanatın yorumsal ve bireysel yönleri ile daha özdeş görülmektedir (Mamur, 2010)

Alternatif ölçme ve değerlendirme aracı olan dereceli puanlama anahtarı, her bir ölçütün en iyiden en kötüye doğru sıralandığı ve her bir düzeydeki performansın niteliği açıkça tanımlandığı değerlendirme araçlarıdır (Goodrich, 1997). Puanlamanın genel olarak öznel olduğu performans değerlendirmede rubrik kullanmak performansta yer alan görev ya da maddelerin daha nesnel puanlanabilmesini sağlar (Brookhart, 1999). Puanlama ölçekleri ve dereceli puanlama anahtarları genelde iki başlık altında incelenmektedir, bunlar; analitik (çözümleyici -ayrıştırıcı) ve holistik (bütünleyici) puanlama ölçekleri ve puanlama anahtarları olarak tanımlanmaktadır. “Bütünleyici puanlama ölçekleri, genel süreci veya ürünü bir bütün olarak, parçalarını dikkate alınmadan puanlamasını içerirken analitik puanlama ölçekleri ve anahtarları ise önce performans veya ürünün parçalarının ayrı ayrı puanlanmasını sonrada bu bireysel puanları toplayarak toplam puanın hesaplanmasını gerektirir” (Bahar, Nartgün, Durmuş ve Bıçak, 2006, s.51).

Sanat eğitiminde dereceli puanlama anahtarı ile değerlendirme yapmak, sanat etkinlik ürünü olan resmi değerlendirmede daha nesnel bir ölçüt oluşturabilmektedir (Ülger, 2016). “Öğrenci çalışmalarını birden fazla öğretmenin puanlayacağı durumlarda, her bir öğretmenin ortaya çıkan ürünün kabul edilebilir koşulları hakkında farklı fikirlere, yorumlara ve anlayışa sahip olabileceğinden analitik rubriğin kullanılması önerilmektedir” (Kan, 2014, s. 283). “Dereceli puanlama anahtarları yaratıcılık gibi üst düzey düşünme becerileri içeren zihinsel süreçlerin ölçülmesine ve başarının izlenmesinde yeni ve etkin bir değerlendirme yaklaşımıdır” (Kutlu, Doğan ve Karakaya, 2008. s.25). “Geniş kesimlerce yapılan sanatsal etkinliklerden olan resim, bireyin yaratıcılık becerilerini sergileyebileceği önemli bir sanat ürünüdür. Bu ürünü ortaya koyarken, genellikle ‘resim yapma becerisi’ olarak ifade edilen şey aslında bireyin sergilediği yaratıcılık becerisidir” (Ülger, 2016, s.

2024). Ancak yapılan incelemelerde sanatsal çalışmalar için değerlendirmelerin çoğunluğunda sadece bir bölümünde yaratıcılığa yer verildiği, doğrudan yaratıcılığı ölçmeye yönelik rubriklerin de yaratıcılığı detaylandırmadığı görülmüştür.

Araştırmacı alan yazıdaki bu eksikliğe katkısının olacağı düşüncesiyle “Yaratıcı Resim Rubriği”ni (Ek 1) geliştirmenin gerekliliğine varmıştır. “Görsel sanatlar eğitiminde sanat ürününü değerlendirmede nesnel bir ölçüt oluşturulması, bireyin beceri gelişiminin izlenmesi açısından da önemlidir” (Ülger, 2016, s.2027). Bu doğrultuda araştırmada, yükseköğretim düzeyinde okuyan sanat öğrencilerinin sanatsal yaratım süreçleri sonunda ortaya çıkardıkları iki boyutlu resim çalışmalarının ya da çeşitli düzeylerde düzenlenen resim yarışmaları ve seçmelerinde eserlerin yaratıcılık boyutunda değerlendirilmesinde kullanılabilecek “Yaratıcı Resim Rubriği” nin (analitik dereceli puanlama anahtarı) (Ek 1) geliştirilmesi ve geçerlilik güvenilirlik çalışmalarının yapılması amaçlanmıştır. Bu araştırmanın, görsel sanat türü resim çalışmalarının yaratıcılık açısından değerlendirmeye yönelik uygulamalara katkıda bulunacağı ve alan çalışmalarına yön vereceği umulmaktadır.

Torrance, (1994)’a göre yaratıcı düşünme eğitim ile geliştirilebilir bir beceridir. Ülkemizde de yaratıcılığa verilen öneme istinaden 2005 yılından itibaren tüm öğretim programlarında yaratıcılığa temel beceri olarak yer verilmiştir. Sanat alanı performansa ve ürüne dayalı bir alan olması nedeniyle yaratıcılıkla iç içe geçmiştir. Güzel Sanatlar, estetik yaşantılar yaratmaya yöneliktir (Aral, 1999). Bu doğrultuda görsel sanat alanında yaratıcı resimlerin değerlendirilmesinde geliştirilen rubriğin önemli bir alternatif ölçme olacağı umulmaktadır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma; görsel sanatsal yaratım ürünü olan resim çalışmalarını yaratıcılık açısından değerlendirmede kullanılabilecek, geçerli ve güvenilir bir dereceli puanlama anahtarının (analitik rubrik) geliştirilmesi amacıyla, betimsel tarama modelinde yürütülmüştür. Araştırma için öncelikle görsel sanatlar alanında ürün/eser değerlendirmeye yönelik hazırlanan ölçme araçları doküman inceleme yöntemine göre karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve sunulmuştur. İkinci aşamada, araştırmacı tarafından amaca uygun olarak, görsel sanat uygulamalarının bir ürünü olan resim çalışmalarında kullanılabilecek yaratıcı resim rubriği geliştirilmesi süreci yürütülmüştür.

Çalışma Grubu

Araştırmanın uygulama kısmının çalışma grubu amaçlı örnekleme yöntemlerinden tipik durum örneklemesine göre belirlenmiştir. Amaçlı örnekleme yöntemi içinde yer alan tipik durum örnekleme yeni bir uygulama veya bir yeniliğin tanıtılmasında kullanılan örnekleme yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.107). Bu doğrultuda çalışma grubunu, 2016-2017 eğitim öğretim yılında

bir devlet üniversitesinin, eğitim fakültesi güzel sanatlar eğitimi bölümünün resim-iş öğretmenliği programının son sınıfta okuyan 12 ve üçüncü sınıfta okuyan 10 öğrencisi oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada amaçlanan rubriğin geliştirilmesi için öncelikle; yurtiçi görsel sanat eğitimi alan yazında araştırmacının doküman tarama yoluyla ulaştığı, 2001-2017 yılları arasında yayınlanmış, ağırlığı tez çalışması olan, 17 farklı araştırma kapsamında ürün değerlendirmede kullanılan ölçme araçları veri kaynağı olarak seçilmiştir. Araştırmanın amacı doğrultusunda kullanılan diğer veri toplama aracı da araştırmacı tarafından geliştirilen “Yaratıcı Resim Rubriği”dir. Rubriğin geçerlilik çalışması için yapılan ilk uygulama sonunda öğrencilerle odak grup görüşmesi yapılmıştır. Yaratıcı resim rubriğinin geliştirme aşamaları açıklamalı olarak bir alt başlıkta verilmiştir.

Yaratıcı Resim Rubriğinin Geliştirilmesi

Dereceli puanlama anahtarları geliştirilirken, sistematik bir düzen ve belirli basamaklar izlenmelidir. Bu basamaklar göz ardı edilerek hazırlanan bir dereceli puanlama anahtarı amacından sapmakta, geçerli ve güvenilir sonuçlar verememektedir (Kutlu ve diğerleri, 2008). Bu doğrultuda rubrik geliştirilmesinde Andrade (1997)’nin ortaya koymuş olduğu aşağıdaki işlem basamakları dikkate alınmıştır;

- Alan yazının incelenmesi
- Ölçütlerin, tanımların ve puanlama düzeyinin belirlenmesi
- Taslak rubriğin hazırlanması
- Taslak rubriğin kullanımı
- Dönütlerin alınması
- Taslak rubriğin gözden geçirilmesi ve düzenlemelerin yapılması
- Geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının yapılması
- Rubriğe son halinin verilmesi.

Dereceli puanlama anahtarlarının oluşturulmasından önce ilk olarak alan yazındaki puanlama ölçekleri ve anahtarları incelenmiştir. Puanlama anahtarları geliştirmede; puanlanacak ürüne ya da sürece ilişkin hedeflerin belirlenmesi, öğrencinin ürününde, sürecinde ya da performansında olması istenen gözlemlenebilir özelliklerin tanımlanması ve puanlama kategorilerinin tanımlanması gerekmektedir. Öncelikle her bir sanatsal çalışmada olması gereken ölçütler konusunda alan yazın taranmıştır.

Lindström (2006) yaratıcı performansın değerlendirmesinde İsveç Milli Eğitim Acentesi’nin 1998’de yedi ölçüt belirlediğini belirtmektedir. Bu ölçütlerden üçü bitmiş ürün üzerinden, dördü de

süreç çalışmalarından olmaktadır. Ürün ölçütleri incelendiğinde “Materyal ve tekniğin beceri ile kullanımı”, “renk, biçim ve kompozisyon” ve “öğrencinin görsel çalışmada amacını iletebilmesi”dir. Uygulamalı alanda değerlendirilmesi beklenen davranışlar; “teknik beceri”, “üründe estetik ve anlatımsal öğeler” ve “üründe yaratıcı öğeler” başlığı altında toplanmaktadır. (Kırışoğlu, 2005; Sezer, 2001). Araştırmanın amacı yaratıcılığı temel aldığından, rubrik için değerlendirilecek davranış, sanatsal üründe yaratıcı öğeler olarak sınırlandırılmıştır. Edinilen bilgiler doğrultusunda geliştirilecek rubrikte yaratıcılık değerine yönelik daha detaylı ölçütlerin olması gerektiğine karar verilmiştir. Kozbelt’e (2004) göre teknik beceri ve yaratıcılık sanat ürününü değerlendirmede önemli iki bileşendir. Howell (1990)’da sanatsal etkinliklerde yaratıcı bir ürün ortaya koyabilmek için belli bir düzeyde teknik becerinin gerekli olduğunu belirtmektedir. Geliştirilen olan rubriğin kullanım kapsamı sanatsal üslup anlamında belli bir düzeye ulaşmış sanat öğrencileri ve genç sanatçılar olduğundan teknik beceriye yer verilmemiştir. Uygulamaya katılan öğrencilerin de, sanatsal ürün yaratmada gerekli teknik bilgi ve beceriye sahip oldukları kabul edilmiş ve bu durumu netleştirmek için araştırma öncesinde öğrencilerin portfolyolarından ve diğer bilgi formlarından sanatsal yaratımdaki beceri ve tecrübe düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Öğrencilerin resim anasanat atölyelerinden sorumlu öğretim üyesinin de görüşleri doğrultusunda katılımcı seçimine gidilmiştir. J. P. Guilford ve E. Paul Torrance yaptıkları araştırmalarda yaratıcı kişilerin, düşüncelerini biçimlendirirken akıcılık, esneklik, özgünlük, düzenleme şeklinde dört ana yol izlediklerini gözlemlemişlerdir (Gartenhaus, 2000). “Elbette bunlar yaratıcı olmanın tek yolu olarak tanımlanamaz; ancak bunlar yaratıcı düşünme örüntülerini anlamaya yönelik uygun kategorileri temsil etmektedir. Bu özelliklerden her biri ayrı olarak gerçekleşebileceği gibi tek bir kombinasyon içinde de var olabilir” (Gartenhaus, 2000, s.19). Bu rubrikle görsel sanat çalışmalarının ayrıntılı olarak hem içerik hem de biçimsel yaratıcılığının akıcılık, esneklik ve özgünlük boyutlarına göre değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Rubriğin geliştirilmesinde; sanatsal yaratıcılık boyutlarının ürün üzerinde ayrıntılı olarak karşılayan ölçütlerin belirlenmesinden sonra her bir ölçütün tanımları ve açıklamaları belirlenmiştir. Daha sonra bu boyutlara uygun performans ölçütleri ve öğrenciden beklenen performansın düzeyleri belirlenmiştir. Her bir ölçüt, 1 ile 4 arasındaki puanlarla ve “zayıf, geliştirilebilir, iyi, çok iyi” şeklinde ifadelerle nitelendirilmiştir.

Geliştirilen rubriğin boyutları şu şekildedir;

Biçimsel yapı: Eserin izleyiciye ulaşan; teknik, görsel tasarım ve imge-göstergelerden meydana gelen görsel biçimsel yapısı, dış estetik yapısını meydana getiren görsel biçimsel şekli.

- **Eleman ve İlkelerin Niteliği:** Eleman ve ilkeler birbiriyle ilişkili ve göze tam bir uyum içinde yansıyacak yetkinlikte kullanıldığı estetik kompozisyonların- tasarımların oluşturulması.

- **Biçimsel Yapının Estetik Etkisi:** Biçimsel yapının izleyicide uyandırdığı estetik duygu

- Biçimsel Yapı ve Anlam Uyumu: Sanatçının esere yüklediği ve izleyicide oluşan fikir, duygu ya da düşünce. Biçimsel yapının kavramsal anlamla uyumu.

Yaratıcılık: Yaratıcılığın araştırılmasında, ürün inceleme yönteminde en önemli sorunsal ölçüttür. Kısacık (1999, s.22)'a göre Wilson, Guilford ve Chrisensen (1953), yaratıcı bir üretimin kalitesini değerlendirmek için üç olası ölçüt belirlemişlerdir:

“Ele alınan kitle içinde ne kadar seyrek görülürse o kadar orijinaldir,

Bir yargılayıcılar grubuna göre daha ustalıklı olduğu ölçüde daha orijinaldir.

En uzak bilgi ve tecrübe öğelerini birleştirdiği ölçüde daha orijinaldir”.

Rubrikte hem biçimsel yapıda hem de anlamsal yapıda yaratıcılık özgünlük, akıcılık ve esneklik alt boyutlarıyla düzenlenmiştir. Biçimsel yapı ve anlamsal yapı uyumunun sağlanması gerekir. Sadece sanatçının amaçladığı değil izleyicinin izlenimleri de katkı sağlar.

- Özgünlük: Alışılmadık, yeni, sıradışı çözümler ve bakış açısı, görüntüde bağlantısız olanları birbirine bağlama, ilişkilendirme.

- Akıcılık: Çok sayıda ve birbirleriyle ilişkili sürükleyici akıcı fikir.

- Esneklik: Geleneğin dışında, yeni durumlara ayak uyduran, değişime açık, esnek fikir, sınırların dışına çıkma, kaza ve tesadüfleri dönüştürme, yeniye uyum, farklı seçenekler.

Torrance (1972), yaratıcı düşünme becerileri olarak esneklik (flexibility), özgünlük (originality), akıcılık (fluency) ve detaylandırma (elaboration) becerilerini belirlemiştir. Akıcılık, ilgili yanıtların sayısı; esneklik, cevapların çeşitliliği; özgünlük, dikkat çekici veya şaşırtıcı olma; detaylandırma, fikirlerin nasıl kullanılacağını ifade etmek anlamına gelmektedir (aktaran Aslan, 1994). Geliştirilen rubriğin puanlarının dağılımı Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Geliştirilen Dereceli Puanlama Anahtarının Puanların Dağılımı

Toplam Puan Aralığı	Nitel İfade	Yüzdeler Puan Karşılığı
0-9	Zayıf	3-25
10-18	Geliştirilebilir	28-50
19-27	İyi	53-75
28-36	Çok İyi	78-100

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma için öncelikle, dokümanların incelenmesinde ulaşılan görsel sanatlar alanında ürün/eser değerlendirmeye yönelik kullanılan ölçme araçlarından elde edilen nitel verilerin betimsel analizleri yapılarak, karşılaştırmalı olarak sunulmuştur.

Araştırmacı tarafından özel olarak geliştirilen, yaratıcı resim rubriğinin güvenilirliğine yönelik yürütülen uygulamadan elde edilen nicel verilerin, SPSS 18 programında Kendall's W ve Spearman Brown korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Rubriğin geçerlilik çalışması için uygulama sonunda öğrencilerle odak grup görüşmesi yapılmıştır. Görüşmelerden elde edilen nitel verilerin içerik analizi yapılmıştır.

BULGULAR

Görsel Sanatlar Eğitimi Alanında Ürün Değerlendirmeye Yönelik Geliştirilen Ölçme Araçlarının Karşılaştırılması

Rubriğin geliştirilmesi aşamasında ulaşılabilen, yurtiçi alan yazında taranan çoğunluğu tez çalışması kapsamında geliştirilen farklı ölçme araçları ilgili veriler Tablo 2 ve Tablo 3' de sunulmuştur.

Tablo 2. Görsel Sanatlar Eğitimi Alanında Ürün Değerlendirmeye Yönelik Geliştirilen Ölçme Araçları

Ölçme Aracının İsmi	Amacı	Türü	Uygulandığı Düzey	Değerlendirme Kriterleri
Görsel Sanatlar Eğitimi Uygulamalarında Edebiyat Ürünlerinin Etkisini Belirlemeye Yönelik Rubrik (Yılmaz ve İnceağaç, 2017)	Görsel Sanatlar Eğitimi Uygulamalarında Edebiyat Ürünlerinin Etkisini Belirleme	Analitik Rubrik	Ortaöğretim	Bütünlük ve görsel devamlılık Hareket ifadesi İmge kullanımı Renk Kullanımı Ayrıntılara yer verme Mekân (uzam) Kompozisyon Yaratıcı yaklaşım Çalışmanın tamamlanması Klişe/şablon unsurlar
Afiş Tasarımlarına Ait Değerlendirme Formu (Taşören, 2010)	Afiş Sanatının 12- 15 Yaş Grubunun Sanatsal Gelişimine Katkısını Değerlendirme	Puanlama Ölçeği	İlköğretim 6.7.8.	Mesaj ve İmge Buluş Yapma Sözel düzen Dikkat çekicilik Özgünlük
Resimsel Yaratıcılık Testi (Yolcu, 2001)	Ezbere Resim, Modelden Resim, Öykü Resimlemede Ürünlerin Sanatsal Yaratıcılık Düzeylerinin Tespiti	Puanlama Ölçeği	İlköğretim 6.7.8.	Özgünlük Estetik Düzenleme Yeniden Biçimleme Konuyu İfade Gücü Teknik Yeterlilik
Kille Üç Boyutlu Çalışma Yapma Becerilerini Değerlendirme Formu (Çapar, 2006)	Kille Geometrik Biçimlere ve Figüre Dayalı Üç Boyutlu Çalışma Yapma Becerilerini Değerlendirme	Puanlama Ölçeği	İlköğretim 6. sınıf	Biçimi bütünsel olarak algılama Zamanı etkili kullanma Kişisel çözümler oluşturabilme becerisi (Özgünlük) Düşünceyi malzemeye aktarabilme Malzemeyi kullanma becerisi Amaca uygun biçim oluşturma Doku/ Boşluk/ Denge kullanımı Çalışmanın zenginliği Formlar arasında ilişki kurabilme
Sanatsal Çalışmalar	Görsel Sanatlar	Analitik	Ortaöğretim/	Tasarım ve Kompozisyon

İçin Dereceli Puanlama Anahtarı (Mamur, 2010)	Eğitiminde Ölçme ve Değerlendirme	Rubrik	GSL	Çalışma Alışkanlığı Anlatım ve Özgünlük Araç-Gereç ve Tekniğin Kullanımı
Sanatsal Çalışmaları (Resim) Değerlendirme Kriterleri (Tekin, 2011)	Görsel Sanatlar Dersinde Kopya Yönteminin Öğrencilerin Sanatsal Çalışmalarına Etkisini Değerlendirme	Puanlama Ölçeği	İlköğretim 6. sınıf	Hareket Ritim Renk Kullanımı Ayrıntılara Yer Verme Mekan Çalışmanın Tamamlanması Kompozisyonda Özgünlük Çalışmanın Konuya Uygunluğu Biçim Zenginliği Hayal Gücünü Kullanma Özgünlüğü
Yaratıcılığı Değerlendirme Kriterleri (Özler,2009)	Anaokulu Öğretmenleri Tarafından Çocuklara Yapılan Görsel Sanat Etkinliklerini Yaratıcılık Açısından Değerlendirilme	Kontrol Listesi	Okulöncesi	Kompozisyonda duyarlık (ayrıntılara ilgi, algıda duyarlık, farklılık) Renklerde, Kompozisyonda ve Biçimlerde özgünlük Malzemeyi yeniden yorumlama / Teknikte esneklik (çeşitlendirme, çok seçeneklilik) Hayal gücünü kullanma Biçimlerin çocuk tarafından düzenlenmesi Biçimlerde çözümleme Kompozisyonda akıcılık (sürtükleyicilik) Kompozisyonda birleştirme
Boyama Kitabı Uygulamasından Önce Ve Sonra Yapılan Resimlerin Değerlendirme Formu (Gök,2009)	Boyama Kitaplarının Anaokullarında Eğitim Gören Çocukların Yaratıcılıklarına Olan Etkisini Değerlendirme	Puanlama Ölçeği	Okulöncesi	Biçimlere hareketler verebilme Renk çeşitliliği, nüansları Kompozisyonda duyarlılık(ayrıntıya girme, algıda duyarlılık) düzeyi Özgün biçimlere yer verme/ Renkleri özgün kullanabilme Konuyla ilgili figür ve objeleri resimde yansıtabilme Kağıt yüzeyinin değerlendirilmesi Bilgi objelerinde zenginlik Objeler ve figürler arasında bağlantı kurabilme düzeyi Kompozisyon oluştururken hayal gücünü kullanma düzeyi İki boyutlu nesnelere çizebilme Biçimlerde özenli boyama yapabilme
Renk Bilgisi Çalışmaları Puanlama Anahtarı (Bülbül, 2013)	İki Boyutlu Sanat Atölye Dersinde 4MAT Öğretim Modelinin Etkisini Değerlendirme	Analitik Rubrik	Ortaöğretim/ GSL	Renklerin Kullanımı Çalışmanın Sunumu Araç- Gereç ve Tekniğin Kullanımı
Sanatsal Çalışmaları (Resim) Değerlendirme Ölçeği (Gözlükkaya Işık, 2014)	Resim-İş Öğretmenliği Sanat Atölye Derslerinde Aktif Öğrenme Tekniklerinin Sanatsal Öğrenmeye Katkısını Değerlendirilme	Analitik Rubrik	Resim İş Öğretmenliği 2. sınıf	Tasarım ve Kompozisyon Araç-Gereç ve Tekniğin Kullanımı Konunun Algılanması/ ifadesi
Öğrenci Ürünleri (Kavramsal Çalışma) Değerlendirme Rubrik Formu	Kavramsal Sanat Uygulamalarıyla Sanatsal İfade Biçimlerinin Geliştirilmesini	Analitik Rubrik	Resim İş Öğretmenliği 3. sınıf	Kavramsal çerçeve Malzeme Tema ve Kavram

(Tanyel, 2015)	Değerlendirilme			Araştırma Süreci Sanatsal ifade Aracı
Resim Puanlama Ölçeği (Ülger, 2016)	Öğrencilerin Resim Yapma Becerilerinde Gözlemlenen Yaratıcılığı Değerlendirme	Puanlama Ölçeği	Okulöncesi Öğretmenliği Öğrencileri	Yaratıcı Öğeler Estetik ve Anlatımsal Öğeler Teknik Beceri
Resim Puanlama Ölçeği (Kodaman ve Yılmaz, 2014)	Alıntılamanın Resim Anasanat Atölye Öğrencilerinin Çalışmalarına Etkisini Değerlendirme	Puanlama Ölçeği	Resim İş Öğretmenliği 3. sınıf	Hareket Ritim Renklerin Kullanımı Ayrıntılara İlgisi Çalışmanın tamamlanması Kompozisyonda ve Biçimde Özgünlük Çalışmanın Konuya Uygunluğu Biçim Zenginliği Hayal Gücünü Kullanma
Uygulama Çalışmalarını(Resim) Değerlendirme Rubriği (Yazkaç,2009)	Pedagojik Eleştiri Uygulamalarının Öğrencilerin Görsel Sanat Çalışmalarına Etkisini Değerlendirilme	Bütüncül Rubrik	İlköğretim 6. sınıf	Çalışmanın Temiz ve Düzenle Tamamlanması Özgün Anlatım Teknik ve El Becerisi Eleman ve İlkelerin Kullanımı Verileni alma, uygulama, çözümlleme, yorumlama becerisi
Öğrenci Çalışması Dereceli Puanlama Anahtarı (Bulut Kılıç, 2015)	Çağdaş Sanatta Metaforik Düşünceye Dayalı Uygulamaların Sanat Uygulamalarına Etkisini Değerlendirilme	Analitik Rubrik	Resim İş Öğretmenliği 4. sınıf	Kompozisyon Yaratıcılık Konunun İfade Edilişi Malzeme ve teknik
Öğrenci Resimlerini Değerlendirme Ölçütü (Aslan, 2011)	Görsel Sanat Uygulamalarında(Resim) Motivasyonun Etkisini Değerlendirilme	Puanlama Ölçeği	İlköğretim 3. sınıf	Bilgi Objelerinde Hareket Renk Kullanımı Duygu, düşünce ve izlenimlerini ifade etme Tekniğin Kullanımı Çalışmanın Konuya Uygun Olması Yüzeyin Kullanımı (Boşluk-Doluluk) Biçim Çeşitliliği, Zenginliği Çalışmada Hayal Gücüne Yer Verme, Özgünlük
Öğrenci Resimlerini Değerlendirme Formu (Şengül, 2006)	Teknoloji Kullanımının Görsel Sanat Uygulamalarına Etkisini Değerlendirme	Puanlama Ölçeği	İlköğretim 5. sınıf	Kompozisyon Biçimsel- Anlamsal Yaratıcılık Teknik Özgünlük (orjinallik) Soyutlama Eğilimi- Stilizasyon Hız

Tablo 2’de yer alan çeşitli amaçlarla ürün değerlendirmeye yönelik geliştirilen ölçme araçlarının çoğunluğunu puanlama ölçeği, ardından analitik rubrikler oluşturmaktadır.

Tablo 2’ye göre araştırma kapsamında incelenen ürün değerlendirmeye yönelik geliştirilen ölçme araçların üçü (Özler,2009; Ülger, 2016; Yolcu, 2001;) doğrudan sanatsal yaratıcılığı ölçmeyi amaçlamıştır. Ancak bu araçlarda yaratıcılık kriteri yeteri kadar açık olmadığı gibi yaratıcılığın alt boyutlarına karşılık gelen kriterlere yer verilmemiştir. Tablo 2’yi incelediğimizde birçok aynı kriterin

farklı şekillerde ifade edildiği görülmektedir. Bu doğrultuda Tablo 3’ de görsel sanatlar eğitimi alanında ürün değerlendirmede kullanılan ölçme araçlarına ortaya çıkan ortak kriterler sıralanmıştır.

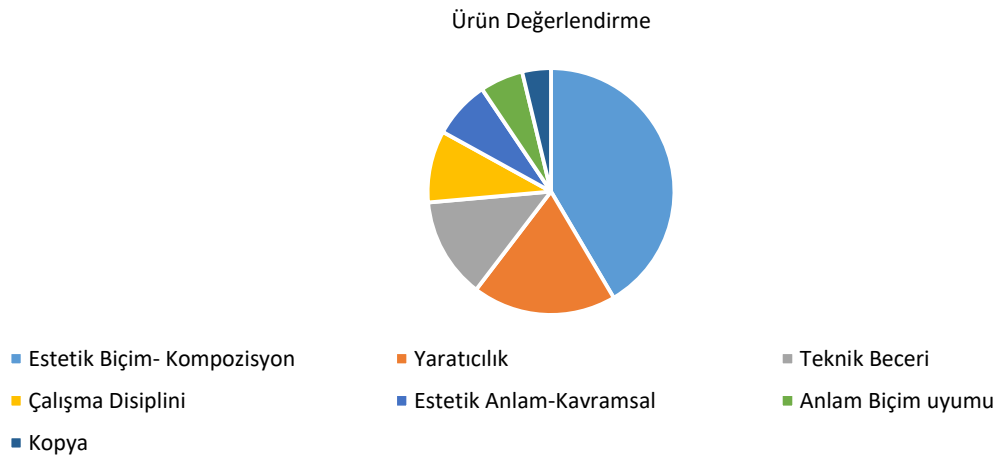
Tablo 3. Görsel Sanatlar Eğitimi Alanında Ürün Değerlendirmede Ortak Kriterler

KRİTERLER							
Estetik Biçim-Kompozisyon	Estetik Anlam-Kavramsal	Anlam ve Biçim Uyumu	Teknik Beceri	Yaratıcılık	Çalışma Disiplini	Kopya	Diğer
Bütünsellik	Mesaj ve imge	Amaca uygun biçim oluşturma	Teknik Yeterlilik	Buluş Yapma	Çalışmayı Tamamlama	Klişe/şablon	Tipografik düzen
Hareket Ritim	Düşünceyi Aktarabilme	Çalışmanın Konuya Uygunluğu	Malzemeyi kullanma becerisi	Yaratıcı Öğeler	Zaman Planlaması	unsurlar	Soyutlama
Renk	Konuyu ifade gücü	Konunun Algılanması/ ifadesi	Araç-Gereç ve Tekniğin Kullanımı	Biçimsel ve Anlamsal Yaratıcılık	Temizlik Düzen	Orjinallik	
Ayrıntı	Duygu, düşünce ve izlenimlerini ifade etme			Özgünlük	Araştırma		
Mekan				Hayal gücü			
Vurgu				Akıcılık			
Doku Denge							
Boşluk							
Zenginlik							

Tablo 3’ü incelediğimizde görsel sanatlar eğitimi alanında ürün değerlendirmede kullanılan ölçme araçlarına ortaya çıkan ortak kriterler; estetik biçim- kompozisyon, estetik anlam-kavramsal, anlam ve biçim uyumu, teknik beceri, yaratıcılık, çalışma disiplini, kopya şeklindedir. Ayrıca rubriğin özel amacına göre belirlenen kriterler “diğer” şeklinde ifade edilmiştir.

Ürünün biçimsel bütünlüğünü meydana getiren tüm kompozisyon ilke ve elemanlarının kullanımına yönelik değerlendirme kriteri “estetik biçim- kompozisyon” şeklinde isimlendirilmektedir. Ürünün diğer bir deyişle sanatsal çalışmanın kavramsal yapısını seyirciye ulaştırılmak istenen mesaj, duygu ya da düşüncedeki yeterliliği için “estetik anlam-kavramsal” kriteri ifade edilmiştir. “Kopya” kriteri çalışmanın orjinallliği yani kişinin kendine ait olanı ifade etmektedir.

Şekil 1. Görsel Sanatlar Eğitimi Alanında Ürün Değerlendirmede Ortak Kriterlerin Dağılımı

Görsel sanatlar eğitimi alanında ürün değerlendirmede kullanılan ölçme araçlarında kullanılan kriterlerin dağılımına Şekil 1’de baktığımızda ağırlıklı olarak sırasıyla estetik biçim-kompozisyon, yaratıcılık ve teknik beceriye yer verildiği görölmektedir. Ölçme araçlarında en az yer verilen kopya kriteridir.

Yaratıcı Resim Rubriğinin Uygulanabilirliği

Ölçme işlemi sonucunda değerlendirmede verilecek kararın isabetli olup olmayacağı seçilen ölçütün uygunluğuna bağlıdır (Yaşar, 2008). Geliştirilen yaratıcı resim rubriğinin uygulanabilirliği için geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır.

Geliştirilen dereceli puanlama anahtarlarının geçerliliği için 3 alan uzmanı öğretim üyesi, bir ölçme değerlendirme uzmanı ve bir Türkçe dil uzmanının görüşlerine sunulmuştur. Uzmanların görüşleri doğrultusunda ölçütlerin tanımları ve açıklamaları daha doğru ifadelerle düzeltilmiştir. Yaratıcılık boyutunda performans ölçütleri tek başlık altında iken uzman görüşleri doğrultusunda anlatımsal ve biçimsel yaratıcılık şeklinde ikiye ayrılmış ve son şekli verilmiştir.

Anlatım, bir anlamda sanatsal ve estetik bir bütünlük olarak ortaya çıkan ürünün seyircide oluşturduğu çarpıcı etkidir (Kırıšoęlu 2005). “Biçim kendi kendine oluşan bir nesne olmayıp, içeriğin somut görünen yanısıdır. Eğer biçim dikkati kendinde toplarsa içeriği ifade etme işlevini yerine getirmemiş olur. Tüm sanatsal anlatımlarda 'içeriğe' bağlı kalınır ve onu en iyi 'biçimle' ortaya koyma olanağı sağlandığında başarıya ulaşılabılır” (Şölenay,1997, s.144).

Son olarak 3.sınıf öğrencisi 10 öğrencinin resim atölye dersleri kapsamında hazırladıkları 10 ayrı resim çalışması araştırmacı tarafından yaratıcı resim rubriğiyle değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirme sonuçları bir saatlik odak grup görüşmesinde öğrencilerle paylaşılmıştır. Odak grup görüşmesinde rubrikle ilgili tartışma ortamı oluşturulmuştur. Görüşmelerden elde edilen veriler benzerlikler ve farklılıklarına göre gruplandırılarak kodlanmıştır. Yapılan içerik analizin sonucunda bulgular rubrikle ilgili olumlu görüşler ve öneriler şeklinde iki tema altında sunulmuştur. Yapılan tartışmadan elde edilen bulgular Tablo 4’de sunulmuştur.

Tablo 4. Öğrencilerin Taslak Rubriğe Yönelik Görüşleri

Yaratıcı Resim Rubriğinin Kullanımına Yönelik Olumlu Görüşler	Yaratıcı Resim Rubriğinin Kullanımına Yönelik Öneriler				
	f	%	f	%	
Çalışmaların neye göre puanlandığından haberdar olma	5	50	Puan sıralaması büyükten küçüğe olmalı	5	50
Yazılı olarak bilgilendirme	3	30	Puanlama zaman alıcı olabilir	3	30
Eksiklerini görebilme	8	80	Teknik eklenebilir	4	40
Gelişimi detaylı görebilme	5	50			
Puanlamayı tahmin edebilme	2	20			
Objektiflik sağlama	8	80			
Puanların anlamını bilme	9	90			
Yaratıcılık çok açık	7	70			

Öğrencilerin taslak rubriğin üzerinden bildirdikleri görüşlere göre analitik derecelendirme ölçeğinin özellikle ölçme ve değerlendirme objektifliği sağlanması, öğrencilerin aldıkları notun ne anlama geldiği noktasında geri dönüt sağlanması ve öğrencilerin çalışmalarındaki eksikliği görebilme imkânı sunmasından ötürü avantajlar sağlamaktadır. Bu görüşlerden bir kaç şudur;

Ö3. *“Atölye hocam notumu söylediğinde aynı notu alan arkadaşımınla karşılaştırma yaptığımda kafam karışıyordu, benim ki daha iyi olmalıydı diye düşündüğüm oluyordu. Hocaya söyleyemiyordum. Ama bu rubrikle bu karşılaştırmayı daha net yapabileceğim aslında kendi eksikliği ya da iyi olduğum yanları daha iyi görebilir.”*

Ö8. *“...buna ben de katılıyorum elimizde dönütler içeren yazılı bir belge olur. Notların nerden geldiği belli olur. Bazen haksızlığa uğradığımı düşünürüm ama bunda böyle olması mümkün değil.”*

Ö6. *“Biz bu değerlendirme de sizin ne tarz resimleri beğendiğinizi anlayamayız ama normalde hocalar kendilerine benzeyen tarz resimlere daha yüksek not verdiğini düşünüyorum. Rubrikle yapılan bu değerlendirme de tüm resimler eşit, notlar daha objektif.”*

Öğrencilerin olumlu görüşlerinden bu rubriğe özgü olarak yaratıcılık ölçütünün açık olduğunu düşündükleri görülmektedir. Bununla ilgili olarak;

Ö10. *“Bu rubrikte nasıl daha yaratıcı resimler yapabilirim bunun için yol haritası çizmiş gibi, güzel” şeklinde görüş bildirmiş. Benzer şekilde;*

Ö2. *“Rubrikte yaratıcılıkla bir resimden ne beklenir çok iyi anlatım ama bunu sağlamak zormuş gerçekten. Sanırım o kadar da yaratıcı biri değilim” İfadesiyle bir yandan da yaratıcı olmaya yönelik öz değerlendirmesini yapmıştır.*

Tablo 4'ün ikinci kısmı olan rubriğe yönelik önerilerden; puan sıralamasının büyükten küçüğe olması dikkate alınarak taslak rubrikte değişikliğe gidilmiştir. Öğrencilerin bu sıralamayı; puanlamayı

yapacak kişinin çalışmaya yönelik pozitif yönde bir bakış açısının oluşmasından dolayı önemsedikleri düşünülebilir. Puanlamanın zaman alıcı olabileceği yöndeki öneri ile ilgili olarak olumlu yönleri göz önünde tutulduğunda kullanımına değer olacağı düşünülmektedir. Ayrıca kullanıcının zaman içindeki tecrübesi rubriğin kullanımını pratikleştirecektir. Öğrencilere teknik becerinin eklenmesi nerisi konusunda bu araştırmanın amacı gereği rubriğin teknik beceride belli bir yetkinlikte olan çalışmaların değerlendirilmesi üzere geliştirildiği açıklanmıştır.

Bu bulgularda belirtilen olumlu görüşlere göre ve ifade edilen önerilerin değerlendirilmesiyle son şekli verilen rubriğin geçerlilik açısından uygun olduğuna karar verilmiştir. Dereceli puanlama anahtarlarının güvenirlilik çalışması için puanlayıcılar arası tutarlılığa bakılmıştır. Rubriklerin güvenirliğinin sağlanmasında puanlayıcılar arası uyurşmaya bakılması önerilmektedir (Kutlu ve diğerleri, 2008).

İkinci aşamada, 12 son sınıf öğrencisinin araştırma kapsamında hazırlatılan “masa” konulu birer adet resim çalışmaları 3 alan eğitimcisi doktor ğretim yesi tarafından, birbirlerinden bağımsız olarak, geliştirilen yaratıcı resim rubriğiyle değerlendirilmiştir.  uzmanın her birinin kullandığı rubrikteki toplam puanlamalar arasındaki tutarlılık için Kendall’s W ve Spearman Brown uyurşum korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. “Planlayıcılar arası uyurşum düzeyi 1’e yaklaştığıca uyurşum düzeyi artmakta ve bu da rubriğin güvenilir olduğu anlamına gelmektedir” (Kutlu ve diğerleri, 2008, s.70).

Araştırma amacı doğrultusunda gerçekleşen atölye dersi kapsamında öğrencilerin ürettikleri resim çalışmalarına uzmanlar tarafından verilen puanlar arasındaki tutarlılığın belirlenmesi için yapılan Kendall’s W ve Spearman Brown korelasyon katsayısı sonuçları Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Uzmanlar Arası Uyum Analizi

			Uzman 1	Uzman 2	Uzman 3
Kendall' s W	Uzman 1	r	1,00	0,65*	0,71*
		P		0,08	0,003
		N	12	12	12
	Uzman 2	r		1,00	0,73*
		P			0,002
		N		12	12
	Uzman 3	r			1,00
		P			
		N			12
Spearman Brown	Uzman 1	r	1,00	0,79*	0,80*
		P		0,003	0,002
		N	12	12	12
	Uzman 2	r		1,00	0,86*
		P			0,00
		N		12	12
	Uzman 3	r			1,00
		P			
		N			12

*p < .05

Tablo 5'de görüldüğü üzere; öğrencilerin yapmış oldukları sanatsal uygulamaların değerlendirilmesinde kullanılan dereceli puanlama anahtarına uzmanların verdiği puanlar arasındaki Spearman Brown ilişki düzeyi.79 ile.86 arası yani pozitif yönde yüksek bir ilişki olduğu görülmektedir. Uzmanların verdiği toplam puanlar arası Kendal W uyumu da; uzman 1 ile uzman 2 arasında orta düzey ($r=.65$, $p<0,05$), uzman 1 ve uzman 3 arası yüksek ($r=.71$, $p<0,05$), uzman 2 ile uzman 3 arası uyum yüksek ($r=.73$, $p<0,05$) düzeyde olduğu görülmektedir.

Bu değerler öğretim üyelerinin öğrencilerin sanatsal ürünlerine yönelik yaratıcılıklarını ölçme ve değerlendirmede kullanılan dereceli puanlama anahtarlarına verdikleri puanlar arasında yüksek bir tutarlılık olduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle öğretim üyelerinin verdikleri puanlar birbirleri ile uyumludur. Bu da dereceli puanlama anahtarlarının nesnelliğinin göstergesi olabilir.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada görsel sanatların resim alanında ortaya konan uygulama çalışmalarının ölçme ve değerlendirme işlemleri için alternatif bir analitik rubrik geliştirilmiştir. Yaratıcı resim rubriğinin geliştirilmesi ve uygulamasında ulaşılan bulgulardan varılan sonuçlar aşağıda sunulmaktadır.

Görsel sanatlar eğitimi alanında ürün değerlendirmeye yönelik geliştirilen ölçme araçlarına ilişkin sonuçlar:

Araştırma kapsamında incelenen görsel sanatlar eğitimi alanında çeşitli amaçlar için geliştirilmiş olan ürün değerlendirmeye yönelik ölçme araçlarının çoğunluğunu puanlama ölçekleri ve analitik rubrikler oluşturmakladır. Analitik rubrikler puanlama ölçeklerinden farklı olarak değerlendirme boyutlarının her biri açıklanmalı olarak derecelendirilir. Bu doğrultuda araştırmada geliştirilen yaratıcı resim rubriğinde tür olarak analitik rubriğin tercih edilmesi alan yazıdaki diğer rubrik tercihleriyle de örtüşmektedir.

Analitik derecelendirme anahtarına göre bütüncül dereceli puanlama anahtarının en olumsuz yanı güvenilirlik açısından yeteriz olmalarıdır. Analitik dereceli puanlama anahtarları, bütüncül puanlama anahtarlarına göre daha geçerli ve güvenilir puanlama sonuçları vermektedir (Haladyna, 1997, aktaran Mamur, 2010, s. 182). Ayrıca bu tür ölçekler, çalışmanın ya da ürünün farklı boyutlarına farklı puanlar vermek amacıyla oluşturulur. Bu şekilde yapılan puanlama, öğretmene ve öğrencilere, öğrencilerin becerilerinin zayıf ve güçlü yönleri hakkında holistik (bütüncül) rubriklere oranla daha fazla bilgiler sağlamaktadır (Çepni, 2011, s.261).

Yine araştırma kapsamında derlenen görsel sanatlar eğitimi alanında ürün değerlendirmeye yönelik kullanılan araçlarının ölçme kriterleri incelendiğinde ve şu ortak başlıklar altında toplanıldığı görülmüştür;

- Estetik biçim- kompozisyon,
- Estetik anlam-kavramsal,
- Anlam ve biçim uyumu,
- Teknik beceri,
- Yaratıcılık,
- Çalışma disiplini,
- Kopya
- Diğer (özel kriterler)

Kırışoğlu (2005) da uygulamalı alanda değerlendirilmesi gereken davranışları; teknik beceri, ürünlerdeki estetiksel ve anlatımsal öğeler ve ürünlerdeki yaratıcı öğeler olarak gruplandırmıştır.

Teknik beceri; teknik beceri olarak öğrencinin kullandığı araç ve gereci bir anlatım aracına dönüştürmesindeki yeterlilik ve araç-gereç üzerinde denetim sağlaması, ustalığı olarak kabul edilir (; Kırışoğlu, 2009). Üründe estetik ve anlatımsal öğeler; çizgi, renk, doku, form, uzam gibi değerlerin, estetik özelliklerin ölçülmesi olarak açıklanabilir ki, ürünlerdeki bütünlük, anlam ve estetik bu kapsamda değerlendirilir.

Üründe yaratıcı öğeler ise, öğrencinin gördüğünü yansıtmada ve düşündüğünü ifade etmede estetik değerler içeren bir farklılık ortaya koymasındır (Buyurgan & Buyurgan, 2007).

Görsel sanatlar eğitimi alanında ürün değerlendirmede kullanılan ölçme araçlarında kullanılan kriterlerde ağırlıklı olarak sırasıyla estetik biçim-kompozisyon, yaratıcılık ve teknik beceriye yer verildiği görülmektedir. Ölçme araçlarında en az yer verilen kopya kriteridir. Alan yazında sanatsal ürün üzerinden yaratıcılığı ölçmeye dayalı üç çalışmaya rastlanmıştır. Ancak bu araçlarda yaratıcılık kriteri yeteri kadar açık olmadığı gibi yaratıcılığın alt boyutlarına karşılık gelen kriterlere yer verilmemiştir.

Birçok araştırmacının ifade ettiği yaratıcılığın sekiz niteliğini şu şekildedir;

1. Duyarlık,
2. Akıcılık,
3. Esneklik,
4. Özgünlük,
5. Çözümleme,
6. Birleştirme,
7. Yeniden tanımlama,
8. Tutarlı, uyumlu (ahenkli) düzenleme (Özsoy, 2007, s.147).

Ayrıca Torrance' in 1962 de geliştirdiği yaratıcı düşünme testinin bölümlerinden biri olan şekil testi ile de yaratıcılığın akıcılık, esneklik, orijinallik (özgünlük), ayrıntınlık (detaylandırma) boyutları ölçülmektedir. Bu özellikler için;

Akıcılık; Bireyin konu ile ilgili tamamlayabildiği resimlerin toplam sayısı,

Ayrıntınlık; Cevap niteliğindeki resimlerin ne oranda detaylı ve ayrıntılı çizilebildiği,

Esneklik; Konu ile ilgili resimlerin farklı kategorilerdeki sayısı,

Orijinallik; Kimsenin düşünemediği kadar özgün düşünce içeren resimlerin sayısı anlamına gelmektedir (Aksoy, 2005, s.43).

Bu araştırma kapsamında geliştirilen yaratıcı resim rubriğinin, yaratıcılık ve alt boyutlarının detaylı olarak yer aldığı kriterleriyle alan yazına katkısının olacağı umulmaktadır.

Yaratıcı resim rubriğinin uygulanabilirliğine ilişkin sonuçlar:

Araştırmada yaratıcı resim rubriğinin uygulanabilirliğine yönelik çeşitli geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Bunlardan biri de ilk uygulama sonucu öğrencilerle rubriğin

eleştirilmesine yönelik tartişma ortamının oluşturulduğu odak grup görüşmesidir. Bu görüşmeden yaratıcı resim rubriğinin; lme ve değerlendirme objektifliği sağlaması, öğrencilerin aldıkları notun ne anlama geldiği noktasında geri dönüt sağlaması ve öğrencilerin çalışmalarındaki eksikliği görebilme imkânı sunmasından ötürü avantajlar sağlamakta olduğu anlaşılmaktadır.

Rubrik yardımıyla öğretmenler, verdikleri notlar konusunda hem daha tutarlı hem de daha nesnel olduklarını hissedebilmektedir. Rubrik, ğrencilerin kendilerini tanımalarına ve gdlemelerine yardımcı olmaktadır. Öğretmenlerin değerlendirme ve not verme ltleri hakkında öğrencileri bilgilendirmeleri öğrencilerin kendilerinden beklenen kazanımları sergilemelerini kolaylaştırmaktadır (Sezer, 2004)

Araştırmalar, özellikle öğrenciye yaptığı işteki güçlü ve zayıf olduğu durumlarla ilgili ayrıntılı bilgiler verdiğinde, geri beslemelerin öğrenmeyi arttırdığını göstermektedir (Black ve William, 1998). Dereceli puanlama anahtarları, ğretmen ve öğrenciyi yönlendirici, derse motive edici bir işlev görmektedir (Mamur, 2010).

3 alan uzmanı ğretim yesi, bir lme değerlendirme uzmanı ve bir Türkçe dil uzmanının onayı ve öğrencilerden elde edilen olumlu yöndeki görüşlere göre yaratıcı resim rubriği amacına uygun geçerliliğe sahiptir.

“Geçerlilik dereceli puanlama anahtarı açısından ele alındığında, puanların llen özellik hakkında doğru ve amaca uygun bilgiler verme gücü olarak tanımlanabilir”.

Ayrıca 12 kişilik 4. sınıf resim iş ğretmenliği öğrencisinin araştırma kapsamında hazırladığı çalışmaların 3 alan uzmanı ğretim yesi tarafından yapılan değerlendirmede puanlayıcılar arasında uyum için yapılan istatistik analiz sonuçlarına göre de rubriğin uygulama için güvenilir olduğunu söylenebilir.

Sonuç olarak bu araştırmada geliştirilen yaratıcı resim rubriği, yükseköğretimde sanat eğitimi alan ğrencilerinin okul içi resim çalışmalarının özellikle yaratıcılık anlamında lme ve değerlendirilmelerinde kullanılabilir bir rubriktir. Ayrıca bu rubrik sadece lme değerlendirme amaçlı değil öğrencilere kendilerini geliştirme ve hedeflerini belirleme yani eğitim amaçlı da yarar sağlayacağı düşünülmektedir. Rubrik değerlendirme amaçlı kullanılmak istendiğinde mutlaka öğrencilere öncesinde bilgi verilmelidir. Yaratıcı resim rubriği farklı yaş ve öğrenim düzeylerinde ya da özel amaçlar için kullanılmak istendiğinde teknik beceri gibi yeni boyutlar eklenerek, yeniden geçerlilik gvenirliklik çalışmaları yapılabilir.

KAYNAKÇA

Andrade, H. G. (1997). Understanding rubrics. *Educational Leadership*, 54(4), 14-17.

- Aral, N. (1999). Sanat eğitimi-yaratıcılık etkileşimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15, 11-17.
- Artut, K. (2009). *Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aslan, E. B. (2011). *İlköğretim 1. Kademe görsel sanatlar uygulamalarında motivasyonun yeri ve önemi*. Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Bahar, M., Nartgün, Z., Durmuş, S. ve Bıçak, B., (2006). *Geleneksel ve alternatif ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Pegem A Yayınları
- Black, P. ve William, D. (1998). Inside the black box: Raising standarts through classroom assessment. *Phi Delta Kapan*, 80 (2), 139-148
- Brookhart, S. M. (2013). *How to create and use rubrics for formative assessment and grading*. USA: ASCD.
- Bulut Kılıç, İ. (2015). *Çağdaş sanatta metaforik düşünceye dayalı uygulamaların görsel sanatlar öğretmeni adaylarının sanat eğitimi başarısına etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Buyurgan, U. ve Buyurgan, S. (2007). *Sanat eğitimi ve öğretimi, eğitimin her kademesine yönelik yöntem ve tekniklerle*. (2. Baskı), A Pegem Akademi, Ankara.
- Bülbül, H.(2013). *Güzel sanatlar ve spor lisesi iki boyutlu sanat atölye dersinde 4MAT öğretim modelinin uygulanabilirliği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çapar, M. (2006). Temel eğitimde 9-12 yaşarası çocuklarda üç boyutlu çalışmaların yaratıcılıkn eğitimine etkisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Çepni, S. (2011). Performansların Değerlendirilmesi. Emin Karip (Ed.). Performansların Değerlendirilmesi (ss.233-285) Ankara: Pegem Akademi.
- Dikici, A. ve Gürol, M. (2003). Liselerde görev yapan resim öğretmenlerinin, öğrencilerinin yaratıcılıklarını geliştirmeye yönelik nitelikleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 13, (1), 193-214.
- Dılmaç, O. (2010). Alan derslerinin görsel sanatlar öğretmeni adaylarının yaratıcı düşünme becerileri üzerindeki etkilerinin incelenmesi. *Balikesir University Journal of Social Sciences Institute*, 13(23).
- Düz, N. (2017). Sanatta özne-nesne ilişkisi ve yaratıcılık. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 28-36.
- Gartenhaus, A. R. (2000). *Yaratıcı düşünme ve müzeler*. (O. Bekir ve R. Mergenci Çev.). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Goodrich, H. (1997). Understanding rubrics. *Educational Leadership*, 54(4), 14-17.
- Gök, G. (2009). Boyama kitaplarının anaokullarında eğitim gören çocukların yaratıcılıklarına olan etkisinin incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gözlükaya Işık, S. (2014). *Resim-iş öğretmenliği sanat atölye derslerinde aktif öğrenme tekniklerinin sanatsal öğrenmeye katkısı*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Denizli.

- Haykır, M. (2010). *Eğitim fakülteleri resim bölümü öğrencilerinin anasanat atölye derslerine karşı tutumlarının, sanat etkinliklerini izleme edimleri ile beğeni düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Howell, C. D. (1990). The relationship between arts education and creativity among high school students. University of Northern Colorado, Doctoral Dissertation Thesis. <https://search.proquest.com/docview/303856841/fulltextPDF/16D6AE375BA34A3> adresinden 29.08.2018 tarihinde alınmıştır.
- Kan, A. (2014). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Hakan Atılğan (Ed.), Ödev ve projeler içinde (s. 270-292). Ankara: Anı.
- Kırışoğlu O. T. (2005). *Sanatta eğitim, görmek öğrenmek yaratmak*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Kırışoğlu, O. T. (2009). *Sanat kültür yaratıcılık görsel sanatlar ve kültür eğitimi-öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kodaman L. ve Yılmaz M. (2014). Sanat yapıtlarından alıntılamanın resim anasanat atölye öğrencilerinin çalışmalarına etkisi. *Sanat Eğitimi Dergisi*. 2014(12), 83-101.
- Kozbelt, A. (2004). Originality and technical skill as components of artistic quality. *Empirical studies of the arts*, 22, 157-170
- Kutlu, Ö., Doğan, C. D., ve Karakaya, İ. (2008). *Öğrenci başarısının belirlenmesi: performansa ve portfolyoya dayalı durum belirleme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Mamur, N. (2010). Görsel sanatlar eğitiminde ölçme ve değerlendirme. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(2),175-188.
- MEB (2007). *Görsel sanatlar dersi (1-8. Sınıflar) öğretim programı ve kılavuz kitabı*. MEB Devlet Kitapları Müdürlüğü, Ankara.
- Özler, H. (2009). *Anaokulu öğretmenleri tarafından çocuklara yaptırılan görsel sanat etkinliklerinin yaratıcılık açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Özsoy, V. (2007). *Görsel sanatlar eğitimi*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Pavlou, V. (2013) Investigating interrelations in visual arts education: Aesthetic enquiry, possibility thinking and creativity. *International Journal of Education through Art*. 9, 71 – 88
- San, İ. (2004). Sanat ve eğitim: Yaratıcılık, temel sanat kuramları, sanat eleştirisini yaklaşımları. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Şahiner, R. (2002). Yeni bir binyılın eşiğinde sanat ve yaratıcılık eğitimi üzerine. Erişim adresi:<https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11421/1000/172722.pdf?sequence=1&is>
- Sezer, H. (2001). İlköğretimde Resim-İş Eğitimi. Ankara: M.E.B. Yayınları.
- Sezer, S. (2004). Öğrencinin akademik başarısının belirlenmesinde tamamlayıcı değerlendirme aracı olarak rubrik kullanımı üzerinde bir araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:18, 5-15.
- Şengül, E. (2006). Teknolojinin görsel sanatlarda kullanımı ve sanat eğitimine katkısı. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- şölenay, E. (1997). Sanatta biçim içerik sorunu. Erişim adresi: <https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11421/1259/126369.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Tanyel, Ç. (2015). Kavramsal sanat uygulamalarıyla öğrencilerin sanatsal ifade biçimlerinin geliştirilmesine ilişkin eylem araştırması.Yayımlanmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Taşören A. T. ,(2010). Afiş sanatının 12- 15 yaş grubunun sanatsal gelişimine katkıları. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tekin, M. (2011). İlköğretim 2. Kademe (6. Sınıf) görsel sanatlar dersinde kopya yönteminin öğrencilerin sanatsal çalışmalarına etkisinin incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Tuna, S. (2011). Sanat eserlerini değerlendirme. Ali Osman Alakuş & Levent Mercin. (Ed.) Sanat eğitimi ve görsel sanatlar öğretilimi içinde. (s.253-262.).Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Ülger, K. (2016). Öğrencilerin resim yapma becerilerinde gözlemlenen yaratıcılık ile yaratıcı düşünme becerileri arasındaki ilişki. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 16 (4), 2023-2039.
- Yaşar, M. (2008). Eğitimde ölçme ve değerlendirmenin önemi. Satılmış Tekindal (Ed.) Eğitimde ölçme ve değerlendirme. (s.1-7). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yazkaç, P. (2009). Görsel sanatlar dersinde kullanılan pedagojik eleştiri uygulamalarının öğrencilerin akademik başarı ve eser eleştiri düzeyine etkisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Yılmaz M. ve İnceağaç M. (2017). Görsel sanatlar eğitimi uygulamalarında edebiyat ürünlerinin etkisini belirlemeye yönelik dereceli puanlama anahtarının (rubrik) geliştirilmesi . Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19(13), 1-16.
- Yolcu, E. (2001). Solyanlı çocuklarda sanatsal yaratıcılık (12-15 yaş grubu çocuklar üzerinde bir inceleme). Yayımlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Yolcu, E. (2009). Sanat eğitimi kuramları ve yöntemleri. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

EKLER

Ek. 1:

BOYUTLAR		DÜZEYLER			PUAN	
		Çok İyi (4)	İyi(3)	Geliştirilebilir(2)	Zayıf(1)	
BIÇİMSEL YAPI	Eleman ve İlkelerin Niteliği	Tüm eleman ve ilkeler birbirleriyle ilişkili ve göze tam bir uyum içinde yansıyacak yetkinlikte kullanıldı.	Eleman ve ilkeler ağırlıklı olarak birbirleriyle ilişkili ve göze uyum içinde yansıyacak yetkinlikte kullanıldı.	Eleman ve ilkelerin sadece bir ikisi birbirleriyle ilişkili ve göze uyum içinde yansıyacak yetkinlikte kullanıldı.	Eleman ve ilkelerin hiçbirini birbirleriyle ilişkili değil ve göze uyum içinde yansıymıyor.	
	Biçimsel Yapının Estetik Etkisi	Eser kendi sanatsal üslup bağlamında (geleneksel, modern, çağdaş vs) tümüyle estetik duygular uyandırdı ve ilgi çekici bir şekilde	Eser kendi sanatsal üslup bağlamında (geleneksel, modern, çağdaş vs) ağırlıklı olarak estetik duygular uyandırdı ve ilgi çekici bir şekilde	Eser kendi sanatsal üslup bağlamında (geleneksel, modern, çağdaş vs) tek açıdan estetik duygular uyandırdı ve ilgi çekici bir şekilde	Eser kendi sanatsal üslup bağlamında (geleneksel, modern, çağdaş vs) estetik duygular uyandırmıyor ve ilgi çekici değil.	
	Biçimsel Yapı ve Anlam Uyumu	Biçimsel yapı ve anlam uyumu tümüyle sağlandı.	Biçimsel yapı ve anlam uyumu çoğunlukla sağlandı.	Biçimsel yapı ve anlam uyumu tek açıdan sağlandı.	Biçimsel yapı ve anlam uyumu sağlanmadı.	
YARATICILIK	Özgünlük	Eser tümüyle orijinal bir görsel tasarım kurgusuyla oluşturuldu. Eleman ve ilkelerin kendileri ve birbirleri arasında özgün ilişkiler kuruldu.	Eser ağırlıklı olarak orijinal bir görsel tasarım kurgusuyla oluşturuldu. Eleman ve ilkelerin kendileri ve birbirleri arasında çoğunlukla özgün ilişkiler	Eser ağırlıklı olarak özgün olmayan ve bilindik-olması görsel tasarım kurgusuyla oluşturuldu. Eleman ve ilkelerin kendileri ve birbirleri arasında	Eser tümüyle kopya bir görsel tasarım kurgusuyla oluşturuldu.	
		Akıcılık	Eleman ve ilkeler çok çeşitli ve zengin kullanıldı. Çok çeşitli ve zengin imge-göstergeler kullanıldı.	Eleman ve ilkeler ağırlıklı olarak çeşitlendirilerek kullanıldı. Çeşitli imge-göstergeler kullanıldı.	Ağırlıklı bir iki eleman ve ilkeye verildi. Sınırlı sayıda imge-göstergeler kullanıldı.	Sadece tek bir eleman ya da ilkeye ağırlık verildi. Tek imge-gösterge kullanıldı.
		Esneklik	Eleman ve ilkeler tümüyle gelenegün dışında ve esnek kullanıldı. Tesadüf ve hatalarla esere tümüyle yenilikçi katkılar sağlandı.	Eleman ve ilkeler ağırlıklı olarak gelenegün dışında ve esnek kullanıldı. Tesadüf ve hatalarla esere çoğunlukla yenilikçi katkılar sağlandı.	Eleman ve ilkeler ağırlıklı olarak gelenegün dışında ve esnek kullanıldı. Tesadüf ve hatalarla esere çoğunlukla bir katkı sağlanmadı.	Eleman ya da ilkeler sabit ve katı sınırlar içinde kullanıldı. Tesadüf ve hatalarla hiçbir şekilde yer verilmedi ya da katkı sağlanmadı.
	Anlamsal Yapı	Özgünlük	Anlamsal yapı tümüyle özgün ve orijinal fikir bağlantılarıyla ile kuruldu. Tümüyle özgün anolojik ve ya metaförik ifadeler yer verildi.	Anlamsal yapı ağırlıklı olarak özgün ve orijinal fikir bağlantılarıyla kuruldu. Çoğunlukla özgün anolojik ve ya metaförik ifadeler yer verildi.	Anlamsal yapı ağırlıklı olarak özgün değildir ve bilindik-olması fikir bağlantılarıyla kuruldu. Bilindik-olması anolojik ve ya metaförik ifadeler yer verildi.	Anlamsal yapı hiçbir şekilde özgün değildir ve herhangi bir fikir bağlantıları kurulmadı. Anolojik ve ya metaförik ifadeler yer verildi.
		Akıcılık	Eserde bir den fazla ve tümüyle sürükleyici anlamsal ifadeler yer verildi. Bir den fazla fikre yönelik bir den fazla bakış açısına ağırlık verildi.	Eserde bir den fazla ve ağırlıklı olarak sürükleyici anlamsal ifadeler yer verildi. Bir den fazla fikre yönelik bir den fazla bakış açısına oluşturuldu.	Eserde tek ve ağırlıklı olarak sürükleyici anlamsal ifade yer verildi. Tek fikre yönelik, sürükleyici olmayan tek bakış açısı oluşturuldu.	Eserde tek ve sürükleyici olmayan anlamsal ifade yer verildi. Tek fikre yönelik, sürükleyici olmayan tek bakış açısı oluşturuldu.
Esneklik	Tümüyle gelenegün dışında alternatif fikir ve anlam(lar) sunuldu. Tümüyle sıradışı ve esnek anlamsal ilişkiler kuruldu.	Ağırlıklı olarak gelenegün dışında alternatif fikir ve anlam(lar) sunuldu. Çoğunlukla sıradışı ve esnek anlamsal ilişkiler kuruldu.	Ağırlıklı olarak geleneksel fikir ve anlam(lar) sunuldu. Çoğunlukla sınırlı ve katı anlamsal ilişkiler kuruldu.	Tümüyle geleneksel-sabit fikir ve anlam(lar) sunuldu. Anlamsal ilişkiler kurulmadı.		
Toplamda Yaratıcı ve Sanatsal Başarı Puanı					Yaratıcılık Puanı	

EXTENDED SUMMARY

AN ANALYTICAL RUBRIC STUDY REGARDING THE ASSESSMENT OF CREATIVITY IN PAINTINGS

INTRODUCTION

Assessment by graded scoring key in art education comprises a more objective criterion for assessing painting which is a product of artistic activity (Ülger, 2016). In case multiple teachers grade student works, the analytical rubric is recommended since each teacher may have different opinions, comments, and conception regarding the acceptable requirements of product (Kan, 2014, p. 283). However, the analyses suggest that the majority of assessments for pieces of art give a limited part for creativity and the rubrics evaluating directly creativity do not elaborate creativity. The researcher determined the necessity to develop “Creative Painting Rubric” for the sake of fulfilling the gap in literature. The present research aims to develop “Creative Painting Rubric (analytical graded scoring key)” to assess the creativity dimension of two-dimensional paintings the higher education art students produce in the end of artistic creation process and of the pieces in painting contests and auditions at various levels, and to check its validity and reliability. It is expected from the research to contribute to the practices related to the assessment of creativity for paintings among visual art products, and to lead the field studies.

METHOD

The measuring tools prepared for product assessment in visual arts were examined and presented comparatively according to document analysis method. The data obtained from the reliability check of creative painting rubric developed specially by the researcher was analyzed by SPSS18 Program. The focus group interview was done with the students after the first validity check of rubric. The qualitative data derived from the interviews were presented as the students’ opinion about rubric after the content analysis was done. The study group is comprised of 12 final year and 10 third-year students from the Art Teaching Program in the Department of Fine Arts Education within the Faculty of Education from a state university in the academic year of 2016-2017. The dimensions of rubric are such that:

_Formal Structure: The visual formal structure of piece which reaches to audience and consists of technical, visual design, and image-indicator; visual formal shape comprising its external aesthetic structure.

The Quality of Elements and Principles: Making compositions-designs in which elements and principles are used in interrelated and harmonious way.

Bıçimsel yapının izleyicide

uyandırdığı estetik duygu

Aesthetical Effect of Formal Structure: Aesthetical sense excited by formal structure

Congruence between Formal Structure and Meaning: Idea, emotion or thought artist attributes to the piece and causes the audience to have; accordance of formal structure to conception

_Creativity: It is the most significant problematical criterion in product analysis method to investigate creativity. According to Kısacık (1999, p.22), Wison, Guilford and Chrisensen (1953) establish three criteria in order to assess a product's quality:

“More original it is, less frequently it is found in the mass in question,

More original it is, more artful it is to a judging group.

It is more original to the extent that it links the most unrelated knowledge and experience factors.”

Rubric was arranged with the sub-dimensions of creativity, authenticity, fluency, and flexibility with regards to both formal structure and semantic structure. It is needed to ensure the congruence of formal and semantic structure. Not only the purpose of artist makes contribution, but also the impression of audience does. .

Authenticity: Unusual, new, and extraordinary solutions and viewpoint, connecting and relating those which seem disconnected to one another

Fluency: Multiple interrelated, immersive, and fluent ideas

Flexibility: Apart from tradition, accommodating to new circumstances, open to change, flexible idea, exceeding limits, transforming accidents and coincidence, adaptation to new one, various options

FINDINGS, DISCUSSION AND RESULTS

The results regarding the measuring tools developed to evaluate products in the field of visual arts education:

Most of the measuring tools developed to assess products for various purposes in the field of visual arts education, which is examined within the present research, are comprised of scoring scales and analytical rubrics.

Analytical rubrics grade each of assessment dimensions with an explanation, differently from scoring scales. In this line, choosing the type of analytical rubric for the creative painting rubric developed within this study coincides with other rubric preferences in the literature.

The results about the practicability of creative painting rubric:

In the research various reliability and validity studies were carried out with regards to the practicability of creative painting rubric. One of those studies is focus group interview where a discussion environment among the students was created for the critique of rubric following the first application. This interview indicates that the creative painting rubric offers many advantages since it provides assessment and evaluation objectivity, feed back in terms of the interpretation of grades the students got, and the possibility to realize their works' deficiencies.

By the means of rubric, teachers may feel more coherent and objective with regards to grading. The rubric helps students to be familiar with and motivate themselves.

It enables teachers to inform students about assessment and grading criteria and students to present the expected attainments (Sezer, 2004).

Researches show that feedback increases learning, especially, in case it gives detailed information about the student's strengths and weaknesses at a work (Black ve William, 1998). Graded scoring keys have a leading and motivating function regarding lessons for students and teachers (Mamur, 2010).

According to the approval of three field expert lecturer, an assessment and evaluation specialist, and a Turkish linguist and the positive views of students, the creative painting rubric has a relevant validity. Validity can be defined as the ability of scores to give exact and relevant information about the assessed trait in terms of graded scoring key.

Moreover the pieces prepared by 12 final year students of art teaching program were assessed by three field expert lecturers, and rubric was found reliable for practice according to the results of statistical analysis done for the congruence between scales.

In conclusion, the creative painting rubric developed within the present study can be used to assess and evaluate the in-class paintings of higher education art students, especially in terms of creativity.